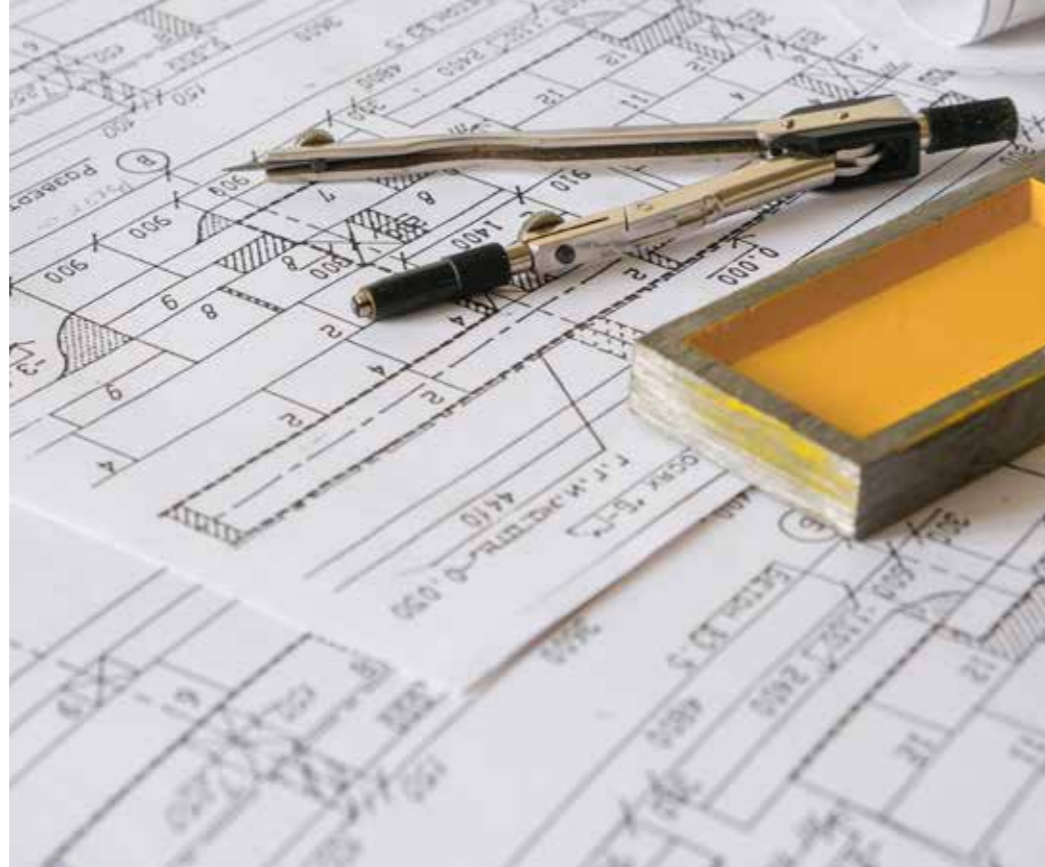

Mimar
Boğaçhan Dünderalp

Bütünsel bir mekân tanımı ve güçlü bir tasarım açısından ses, mekânı anlatan ve tarif eden önemli bir öğedir.

Mimarlık da aslında bir yolculuk planlamak gibi: Nereden başlayacağınızı, nerede duracağınızı ve nasıl bir deneyim yaşayacağınızı en baştan kurguladığınız bir tasarım süreci.

“SES, MEKÂNI TARİF EDEN GÜÇLÜ BİR ARAÇ”

Mimarlığı yalnızca görünen yüzüyle değil, duyumsanan katmanlarıyla ele alan Mimar Boğaçhan Dünderalp, sesin mekân deneyiminin görünmeyen ama belirleyici unsurlarından biri olduğunu söylüyor. Ona göre akustik, tasarıma sonradan eklenen teknik bir başlıktan öte ışık ve hava kadar temel bir konfor kriteri. Alışveriş merkezlerinden eğitim yapılarındaki dönüşüm projelerine, performans mekânlarından kamusal alanlara kadar farklı ölçeklerde çalışan Dünderalp ile ses ve akustiğin mimari tasarım sürecindeki yerini konuştuk.

Mimarlık çoğunlukla görsel bir disiplin olarak tanımlansa da ses, mekân deneyiminin ayrılmaz bir parçası. Sizce ses mimarlığın neresinde duruyor, mekân algısını nasıl etkiliyor?

Bir yapının görünen yüzü olduğu kadar görünmeyen bir tarafı da var. Bunlar yapı fiziği, yapı kimyası olarak algıladığımız, gözün ötesinde duyumsanan bir dünya. Tasarım yaparken bir mekâna dair sadece gözle algıladıklarımızı değil, duyularımızla hissettiğimiz unsurları da düşünmek gerekiyor. Aslında biz mekânı deneyimlerken o mekânları bir bütünsellik içerisinde deneyimliyoruz. Bir mekân üzerinde çalışırken nasıl konfor özelliklerini değerlendiriyorsak, ses de bunun önemli parçalarından biri. Örneğin alışveriş merkezlerinin kendine özgü bir gürültüsü, uğultusu, arka plan sesi

RETİNAYA VE GÖRSEL ALGIYA YÜKLENİLEN BİR DÖNEMDE, BEDENİN VE ZİHNİN İŞİTSEL DENEYİME HER ZAMANKİNDEN DAHA FAZLA İHTİYAÇ OLDUĞUNU SÖYLEYEN BOĞAÇHAN DÜNDARALP, “AKUSTİĞİ, TASARIMIN KENARINDA DURAN TEKNİK BİR BAŞLIK OLARAK DEĞİL, MEKÂNIN BÜTÜNSEL DENEYİMİNİ KURAN TEMEL BİR UNSUR OLARAK ELE ALMAK GEREKİYOR.” DİYOR.

vardır. Mekân iyi organize edilmemişse bu durum insanı ciddi anlamda yorabilir. Buna karşılık bazı mekânlar, doğada olduğu gibi belirli bir sessizlik düzeyine sahiptir ve bu da insanı rahatlatır. Dolayısıyla ses de sessizlik de aslında birlikte var olan ve mekânın bütünsel bileşenleridir. Hatta kimi zaman tasarımın birleştirici unsuru hâline bile gelebiliyor.

Sesin mekânı görünmez bir biçimde şekillendirdiğini söyleyebilir miyiz? Bir mekânın akustik karakteri, onun mimari kimliğinin parçası olabilir mi? Bu kimlik nasıl inşa edilir?

Bazı mekânlar doğrudan ses üzerine kuruludur, örneğin bir konser mekânı. Bu tür yapılar karakterini büyük ölçüde ses üzerinden kurar ve kimliğini buna göre belirler. Kulaklarımızın algılayabildiği desibel aralığında mekânları tanımlayabileceğimiz kimlikler ortaya çıkar. Gözümüzü kapatıp koku duyumuzu devre dışı bıraksak bile yalnızca sesler üzerinden bir haritalama yapabilir, “Neredeyim?” sorusuna cevap bulabiliriz. Ses, mekânı tarif eden güçlü bir araçtır. Çok basit bir örnekle televizyonun olmadığı dönemlerde radyo tiyatrolarında, görmediğimiz hikâyeleri yalnızca ses efektleri ve mekâna giriş çıkışları çağrıştıran işitsel öğelerle takip ederdik. O mekânda bulunmasak bile, ses kurgusu sayesinde kendimizi oradaymış gibi hissedebirdik. Dolayısıyla bu farklılaşmalar, mekânsal kimlik açısından belirleyici unsurlar hâline gelir. Her zaman doğrudan tasarımın görünen bir parçası olmasa da bütünsel

Işık nasıl önemliyse, temiz hava nasıl temel bir konfor kriteriyse, ses de aynı derecede belirleyicidir.

“Bütünsel bir bakış gerekiyor”

Son olarak şunu özellikle vurgulamak isterim: Bu mesele, gerçekten bütünsel bir bakışı gerektiriyor. Biz mimarlar yalnızca bir problemi çözen ya da projesini çizen kişiler değiliz, o mekânda etkilenen her unsura bakmakla sorumlu olan bir bilgi alanının temsilcileriyiz. Tasarım da bu bütünün bir bileşeni olarak ortaya çıkıyor. Ses ve akustik bağlamında baktığımızda ise her şeyin giderek daha fazla görselleştiği bir çağda, çok önemli olmasına rağmen geri planda kalmış bir alanla karşı karşıyayız. Oysa ses, bir mekânı gerçekten “mekân” yapan temel öğelerden biri. Retinaya ve görsel algıya bu kadar yüklendiğimiz bir dönemde, aslında bedenimizin ve zihnimizin işitsel deneyime her zamankinden daha fazla ihtiyacı var. Bu nedenle akustik, mekânın bütünsel deneyimini kuran temel bir unsur olarak ele almak gerekiyor.

bir mekân tanımı ve güçlü bir tasarım açısından ses, mekânı anlatan ve tarif eden önemli bir öğedir.

Mekânı yalnızca görülen değil, aynı zamanda “duyulan” bir kurgu olarak ele almak tasarım sürecini nasıl değiştirir?

Mekânın akustik karakteri, onun yapısına ve kullanım biçimine göre değişiyor. Örneğin, daha akışkan, geçirgen ve birbirinin içine akan mekânlardan oluşan, esnek programlara sahip bir yapıyı düşünelim; bir okulu örnek verebiliriz. Okulun kapalı mekânları, koridorları, sınıfları ya da ortak alanları kendi içinde farklı ses dinamiklerine sahiptir. Akışkan mekânlarda sesin hareket ettiği ve yayıldığı kabul edilir. Ancak bu

mekânların kullanım biçimi değiştiğinde, sesin rolü de değişir. Böyle durumlarda ses kimi zaman ayıklanır, kimi zaman yönlendirilir, kimi zaman da serbest bırakılır yani akustik düzenleme doğrudan mekânsal düzenlemenin bir parçası hâline gelir. Çizdiğimiz mekânların kullanım senaryolarını ve bu kullanımlar arasındaki ilişkileri düşünmeye başladığımızda, sesi de diğer çevresel faktörler gibi ele almak gerekir. Işık nasıl önemliyse, temiz hava nasıl temel bir konfor kriteriyse, ses de aynı derecede belirleyicidir. Mimarları, akustik danışmanlardan ya da teknik uzmanlardan ayıran nokta ise ölçülebilir veriler devreye girmeden önce, tasarım aşamasında bu etkileri sezebilmek ve neye ihtiyaç olduğunu öngörebilmektir. Mesele yalnızca ölçmek ve denetlemek değil, daha en başta, bu unsurları mekânsal düzlemde tasarımın tamamlayıcı faktörleri olarak ele alabilmektir. Bu nedenle konu, sesi sonradan eklenen teknik bir çözüm olarak görmekten ziyade, tasarımın doğal bir parçası hâline getirmekle ilgilidir.

İstinye Salon & Yuno gibi performans odaklı projelerde mimari form ile akustik gereklilikler arasındaki dengeyi nasıl kuruyorsunuz? Özellikle farklı yaş gruplarının aynı mekânda bulunacağı bir performans merkezinde ses deneyimini nasıl kurguluyorsunuz?

İstinye Park’ın içinde yapılan bu projede, sinema salonları azaltılarak kalan alanın performans, tiyatro ve çocuk mekânlarına dönüştürülmesi gündeme gelmişti. Bu projede kritik olan şey, öncelikle tüm bunların gerçekleşeceği mevcut mekânın nasıl bir yer olduğunu anlamaktı. Herhangi bir mimari projeye başladığımızda bazen doğal bir ortam, bazen de bir alışveriş merkezinin içindeki, daha önceden yapılmış ve hâlihazırda yaşayan bir mekân oluyor. Biz her zaman o yeri anlamakla başlıyoruz. Bir tiyatroyu tek başına düşünemezsiniz o bir bütünün parçasıdır, bir yolculuğu vardır. Ara mekânları, çeşitlenen etkinlikleri ve kullanıcı hareketleriyle anlam kazanır. İnsanların bu alanlarda konforlu ve keyifli biçimde hareket ederken aynı zamanda birbirleriyle bağlantı

Ses, bir mekânı gerçekten “mekân” yapan temel öğelerden biri.

kurmalarını sağlamak gerekir. Bu noktada iş zorlaşır. Örneğin bu projede, bütün mekânları birbirine bağlayan ortadaki büyük boşluğun gerektiğinde kapanıp açılarak bir performans mekânına dönüşmesi önemli bir çözüm oldu. Açık olduğunda farklı, kapalı olduğunda farklı bir akustik performans bekleniyordu. Üstelik bir alışveriş merkezi içindesiniz, çevrede sinema alanları var ve her birinin kendine özgü koşulları bulunuyor. Tüm bunların zaman ve kullanım senaryolarına göre detaylı biçimde çalışılması tasarımı biçimlendirdi. Bu süreç, görünmeyeni görünür kılmak, test etmek, çalışmayanı onarmak ve ilerlemek üzerine kurulu bir rota oluşturuyor. Mimarlık da aslında bir yolculuk planlamak gibi: Nereden başlayacağınızı, nerede duracağınızı ve nasıl bir deneyim yaşayacağınızı en baştan kurguladığınız bir tasarım süreci.

Çalışmalarınızda çeşitli eğitim kurumları, okul tasarımları da bulunuyor. Eğitim yapılarında sesin kontrolü kadar anlaşılabilirliği de kritik. Sınıf ve amfi tasarımında akustik kriterleri nasıl ele almak gerekir?

Eğitim kurumlarında talepler kurumdan kuruma değişiyor. Buradaki en kritik nokta ise mevcut kaynaklar. Çoğu zaman yeni bir yapı tasarlamıyoruz var olan bir yapının dönüşümü ya da hâlihazırda yaşayan bir okulun iyileştirilmesi söz konusu oluyor. Yeni bir yapı her zaman daha kolay organize edilebilirken, mevcut bir yapının dönüşümü mevcut mekânsal olanaklar üzerinden düşünmeyi gerektiriyor. Bu durumda mekânın çalışan ve çalışmayan yönlerini analiz ediyoruz. “Burada akustikle ilgili bir sorun var.” dediğimizde ilk refleksimiz doğrudan bir akustik panel uygulamak ya da yalnızca teknik bir çözüm üretmek olmuyor. Çünkü aynı anda çözülmesi gereken başka bileşenler de var. Örneğin, sonradan yapılmış bir merdiven holünde yoğun bir çınlama problemi yaşanabiliyor. Bu durumda iki yol var: Biri doğrudan teknik bir akustik çözüm uygulamak, diğeri ise yaşamsal ve pedagojik bir yaklaşım geliştirmek. Biz bazen ikinci yolu tercih ediyoruz. O merdiven holünü bir sergi alanına dönüştürüp, çocukların ürettiği çalışmaların kendisini akustik bir öge olarak değerlendirebiliyoruz. Böylece yalnızca çınlamayı azaltan bir müdahale yapmak yerine okulun yaşamına katkı sağlayan bir mekânsal dönüşüm gerçekleştiriyoruz.

SES DE SESSİZLİK DE BİRLİKTE VAR OLAN VE MEKÂNIN BÜTÜNSEL BİLEŞENLERİDİR. HATTA KİMİ ZAMAN TASARIMIN BİRLEŞTİRİCİ UNSURUDUR.